

עלון הדרכה להוראת פרשת השבוע
ע"פ הגליונות של נחמה ליבוביץ

כ"ב כ"א - כ"ב

משפטים (תשכ"ה)

הפסוקים כ"ב כ' - כ"ו מהווים יחידה בפני עצמה אשר נושאה היא חטאת ואחיה, רחמים ועצרה לחלשים, למחוסרי משען בהנהגה הג', היתום, האלמנה, העני.

קשה להבין מה הוא קשר הפסוקים האלה לקודמיהם. וכבר הקדים ראב"ע לפירוש פרשתנו:

ב' ה"ה כי תקנה: אומר לך כלל לפני שאחל לפרש, כי כל משפט או מצוה, כל אחד עומד בפני עצמו, ואם יכולנו למצוא משם, למה דבק זה המשפט אל זה או זאת המצוה אל זאת, דבק בכל יכולתנו, ואם לא יכולנו, נחשוב, כי החסרון בא מחוסר דעתנו.

קאסוטו משתדל למצוא קשר זה בין פסוקינו לבין הפסוקים הקודמים:

הואיל ובפסקה הקודמת נקבעו חוקים חסורים נגד המנהגים הזרים, רצה הכתוב לציין מיד, כי התנגדות זו מתכוונת אך ורק למנהגים, ולא לאנשים הנכרים. אדרבא אסור להונות וללחוץ את הנכרי.

חירש רואה את הקשר בין פ' כ' לקודמיו אף הוא כקשר נגודי, אך בדרך אחרת מקאסוטו. לפיו מדובר לפני כן על בן ישראל המאבד זכות שהותו בחברה, זכות לחיות בכלל, אם פונה הוא עורף לתורת ה'. ואלו חגר הבא לחסות בצלו, ראוי לזכויות מלאות כאחר שבני העם, וכן דבריו:

ע"י עמות שני פסוקים אלה י"ט-כ', קובעת התורה את חוקת היסוד שעליו היא חוזרת פעמים רבות, שזכות האדם והאזרח קנייה לאדם לא לפי גזעו, מצאו, מקום לידתו, רכושו, אלא לפי ערכו הרוחני המוסרי.

הקשר בין פ' כ' לכ"א-כ"ב קל להבינו.

קאסוטו רואה כאן קשר אסוציאטיבי, הזכרת חגר גוורת הזכרת סוגי בני אדם אחרים מחוסרי הגנה.

הקשי הלשוני בפסוקנו הוא, שיש לפנינו משפט תנאי ובמקום שתבוא אחריו תשובת התנאי, בא - כן נראה לכאורה - משפט סתמי לזה לא יתכן. סלת "כי" שבפ' כ"ב היא הנראית מפריעה למבנה התחבירי של כל הפסוק. אך חשוב מן הקשי התחבירי הוא הקשי הרעיוני, וכבר הקשו בסכילתא:

יכול, כל זמן שהוא צועק, אני שומע ואם אינו צועק איני שומע! הא מה ת"ל "כי אם צעק יצעק אלי?"

ולזה ניתנת ברמב"ן תשובה מלאה. שים לב לשאלת א' 8.

לשאלה א' 10 - שאינה שייכת ישירות לענייננו - עיין גם בגליון נח תש"ו פירוש "היש מפרשים" המובאת בשאלה ב.

לשאלה ה, חשבה גליון וישב ש.ז. שאלה ב, גם שם מצינו אותה דרך במדרשי חז"ל, וכן חשבה ל-ה 2 את מקורו של רש"י.

שמות רבה א' י"ט:

"ותחייז את הילדים": וכי מאחר שלא עשו כאשר דבר אליהם, אין אנו יודעים שקיימל את הילדים? ולמה הוצרך הכתוב לומר "ותחייז את הילדים"? יש קילוס בתוך קילוס: לא דיין שלא קיימו את דבריו אלא עוד הוסיפו לעשות עמהם טובות: יש מהם שהיו עניות והולכות המילדות ומגבות מים ומזון מבתיהם של עשירות ובאות ונותנות לעניות ומחיות את בניהן. הוא שכתוב: "ותחייז את הילדים".